De doorstroomtoets in balans: van schooladvies naar overgangsdossier

Stichting Cito staat positief tegenover het voornemen van Staatssectretaris Tielen om over te gaan naar één centrale doorstroomtoets. Maar in de praktijk zien wij dat de doorstroomtoets een te bepalende rol heeft gekregen. Wij roepen beleidsmakers in dit position paper op om de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs breder en zorgvuldiger in te richten. Centraal staat een breed overgangsdossier waarin meerdere informatiebronnen samenkomen en de onafhankelijke toets en het professionele oordeel van de leerkracht beter in balans worden gebracht.

Een toets die te veel gewicht heeft gekregen

De doorstroomtoets heeft als doel om leerkrachten, leerlingen en ouders te helpen bij het maken van een passende keuze voor het vervolgonderwijs. De uitslag hoort daarbij een van de informatiebronnen te zijn, naast het professionele oordeel van de leerkracht. Omdat een hogere toetsscore in beginsel leidt tot een hoger schooladvies, krijgt de toetsuitslag in de praktijk echter een bepalende rol.

Naast de discussie over het gewicht van de toetsuitslag speelt de vraag hoe de doorstroomtoets wordt georganiseerd. Staatssecretaris Tielen heeft aangekondigd te willen overstappen naar één centrale doorstroomtoets, onder meer om de vergelijkbaarheid van toetsadviezen te verbeteren[1]. Stichting Cito staat positief tegenover dit voornemen, maar benadrukt dat de overgang zorgvuldig moet worden vormgegeven. Die zorgvuldigheid is nodig, omdat keuzes over de afnamevorm, het gebruik van open of gesloten vragen en de mate van adaptiviteit beïnvloeden wat leerlingen kunnen laten zien. Een betrouwbare doorstroomtoets vereist daarom een **doordacht ontwerp** met voldoende ontwikkeltijd, specialistische kennis en een stabiele logistieke keten. Daarbij moeten snelheid en automatische verwerking zorgvuldig worden afgewogen tegen de inhoudelijke kwaliteit en breedte van de toets[2].

Stichting Cito roept beleidsmakers in dit position paper op om de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs breder en zorgvuldiger in te richten. Centraal staat een breed overgangsdossier waarin meerdere informatiebronnen samenkomen en de onafhankelijke toets en het professionele oordeel van de leerkracht beter in balans worden gebracht.

Kijk naar de overgang, niet alleen naar de toets

Een onafhankelijke, landelijke toets blijft nodig om kansengelijkheid te bevorderen. Toetsen corrigeren onderwijsdiscriminatie: in het schooljaar 2024-2025 kreeg 38 procent van de leerlingen met een lage sociaaleconomische achtergrond een toetsadvies dat hoger lag dan het voorlopige schooladvies, tegenover 14 procent van de leerlingen met een hoge sociaaleconomische achtergrond[3].
Daarmee maakt de toets discriminatie zichtbaar en helpt deze te corrigeren. Tegelijkertijd wordt dezelfde toetsuitslag gebruikt voor zowel het schooladvies van een leerling als de beoordeling van de onderwijskwaliteit van een school. Daardoor krijgt één score meerdere betekenissen en veel gewicht, terwijl de toets slechts een beperkt deel van het onderwijs meet[4].

1 Staatssecretaris Tielen wil van 6 naar 1 doorstroomtoets | Rijksoverheid
2 Verkenning van scenario's voor de afname van één doorstroomtoets | College voor Toetsen en Examens
3 Monitor schooladvies en doorstroomtoets 2024-2025 | DUO
4 Kijk anders naar toetsing | Onderwijsraad

De politieke discussie richt zich op wie de toets aanbiedt. Dat leidt af van het onderliggende probleem: leerlingen kunnen na de overstap nauwelijks van niveau wisselen, waardoor de keuze in groep 8 allesbepalend wordt. Een verandering van toetsaanbieder lost dat niet op. Daarom is een bredere aanpak van de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs nodig.

Van schooladvies naar overgangsdossier

Bij een passende schoolkeuze weegt meer mee dan alleen het onderwijsniveau. Zo spelen het onderwijsconcept, de ondersteuningsmogelijkheden, het vakkenaanbod, de sfeer en de reisafstand een belangrijke rol bij de vraag welke school bij een leerling past. Toch bestaat het huidige schooladvies alleen uit een niveauaanduiding.

Stichting Cito pleit daarom voor een breed overgangsdossier waarin niet alleen de toetsuitslag, maar ook het professionele oordeel van de leerkracht en informatie over de ontwikkeling, behoeften en voorkeuren van de leerling samenkomen. Ook wanneer leerlingen langer bij elkaar blijven, bijvoorbeeld in een brede brugklas, blijft betrouwbare informatie over hun startpositie nodig.
Een school kan pas passend onderwijs aanbieden als duidelijk is waar een leerling staat en welke ondersteuning nodig is. Binnen het overgangsdossier is de toets daarom een duidelijke en begrensde informatiebron die het leren ondersteunt.

Wat is er nodig?

1 **Herstel de balans in toetsing.** Behoud een onafhankelijke, landelijke toets om kansengelijkheid te bevorderen, maar geef deze een duidelijke en begrensde rol. Ontvlecht daarbij de selectiefunctie en de evaluatiefunctie van de doorstroomtoets.
2 **Stel een duidelijke norm voor het schooladvies.** Leg vast welke informatie scholen bij het advies moeten meewegen en bundel die in een breed overgangsdossier. Een toetsuitslag of de individuele indruk van een leerkracht is daarvoor onvoldoende. Betrek daarom ook andere leerresultaten, de ontwikkeling over meerdere jaren, het onderbouwde professionele oordeel, ondersteunings-behoeften en voorkeuren van de leerling.
3 **Vergroot de mogelijkheden om van niveau te wisselen.** Maak het voor leerlingen eenvoudiger om binnen het voortgezet onderwijs door te stromen naar een ander niveau, zodat het schooladvies aan het einde van groep 8 minder bepalend wordt voor hun verdere schoolloopbaan. Trek daarnaast voldoende tijd uit voor een zorgvuldige invoering van één centrale doorstroomtoets.